

**СТАРИСТЬ ЯК БАГАТОВИМІРНИЙ КОНЦЕПТ: МІЖ БІОЛОГІЧНИМ,
СОЦІАЛЬНИМ І КУЛЬТУРНИМ КОНТЕКСТАМИ****OLD AGE AS A MULTIDIMENSIONAL CONCEPT: INTERSECTIONS
OF BIOLOGICAL, SOCIAL, AND CULTURAL CONTEXTS**

Голик С.В.,

orcid.org/0000-0003-1278-3383кандидатка філологічних наук, доцентка,
завідувачка кафедри англійської філології

Державного вищого навчального закладу «Ужгородський національний університет»

У статті розглядаються біологічні, психологічні, соціальні та культурні аспекти старіння людини, а також сучасні підходи до осмислення концепту «старість» у науковому дискурсі. Підкреслюється, що традиційне розуміння старості асоціюється передусім із фізичними змінами, хворобами та соціальною ізоляцією, тоді як новітні концепції, зокрема «третій вік» і «успішне старіння», акцентують на можливостях самореалізації, активної суспільної участі та творчого розвитку особистості в літньому віці. Окрему увагу приділено філософським вимірам старості, зокрема історичним уявленням про неї в античності, Середньовіччі та епоху Відродження. Аналіз літературознавчої геронтології демонструє, що художні тексти не лише відображають процеси старіння, а й переосмислюють сенс життя, водночас висвітлюючи вплив соціальних і культурних факторів на становище літніх людей. Особливий акцент зроблено на культурній геронтології як міждисциплінарному напрямі, що досліджує, яким чином культурні наративи, мистецькі практики та медіадискурс формують суспільне уявлення про старість і водночас відкривають нові перспективи для її позитивної інтерпретації. У статті також розглядаються соціально-правові та демографічні аспекти старіння, зокрема роль пенсійного забезпечення, медичного обслуговування та соціальної взаємодії у забезпеченні якості життя в пізньому віці. У висновках підкреслюється, що старість є багатовимірним і комплексним феноменом, який визначається взаємодією біологічних процесів, індивідуальних характеристик і соціокультурного контексту. Водночас наголошується на необхідності інтегрованого підходу до її вивчення – не лише як біологічного явища, а й як соціально та культурно значущого процесу.

Подальше вивчення старіння має враховувати міждисциплінарний підхід, поєднуючи медичні, соціальні, психологічні, філософські та культурні дослідження, що забезпечить більш повне розуміння цього явища. Поєднання цих підходів дозволяє аналізувати концепт «старість» не як монолітний або проблемний стан, а як динамічне явище.

Ключові слова: старість, старіння, третій вік, успішне старіння, геронтологічний дискурс.

The article examines biological, psychological, social, and cultural aspects of human aging, as well as contemporary approaches to old age conceptualization in the scholarly discourse. It is emphasized that the traditional understanding of old age has been primarily associated with physical changes, illnesses, and social isolation, whereas recent concepts, such as the “third age” and “successful aging,” highlight the opportunities for self-realization, active social participation, and creative development in later life. A particular attention is paid to the philosophical dimensions of aging, including historical perceptions of old age in Antiquity, the Middle Ages, and the Renaissance. The analysis of literary gerontology demonstrates that literary texts not only reflect the processes of aging but also reinterpret the meanings of life while illuminating the impact of social and cultural factors on the condition of older people. A special emphasis is placed on cultural gerontology as an interdisciplinary field that investigates how cultural narratives, artistic practices, and media discourse shape social perceptions of aging and, at the same time, open up new perspectives for its positive interpretation. The article also addresses the socio-legal and demographic dimensions of aging, including the role of the pension provision, healthcare, and social interaction in ensuring the quality of life in later years.

Further study of aging should take into account an interdisciplinary approach, combining medical, social, psychological, philosophical and cultural research, which will provide a more complete understanding of this phenomenon. The combination of these approaches allows us to analyze the concept of “old age” not as a monolithic or problematic state, but as a dynamic phenomenon.

Key words: old age, aging, third age, successful aging, gerontological discourse.

Постановка проблеми. Старіння населення є глобальним викликом, розуміння якого потребує комплексних наукових досліджень та вдосконалення наявних теоретичних підходів. У сучасних наукових студіях старість розглядають як складний і багатовимірний концепт, сприйняття якого є суб'єктивним, культурно зумовленим і залежним від територіальних, етнічних та вікових чинників [12, с. 228]. Як складова універсального

концепту віку, старість відіграє важливу роль у системі знань людини про світ, адже, за словами дослідників, є «елементом глобального процесу пізнання, концептуалізації, категоризації та мовної репрезентації». Вік дозволяє зрозуміти ціннісні та прагматичні орієнтири світосприйняття людини, сприяє накопиченню, систематизації та передачі життєвого досвіду [7, с. 112]. Найбільш визначальний вплив на розуміння старості спра-

вив медичний дискурс, який формував не лише уявлення про фізичні аспекти цього життєвого періоду, але й культурні образи та інтерпретації самого процесу старіння [32, с. 159].

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Інтерес дослідників до проблем старості і старіння зумовлений насамперед сучасною соціально-демографічною ситуацією у світі, зокрема стрімким зростанням кількості людей похилого віку [10, с. 110], що, у свою чергу, призводить до трансформації вікової структури населення [12, с. 227]. При цьому, соціальна інтерпретація концепту «старість» ставить під сумнів суто фізіологічне розуміння старіння як погіршення фізичного стану. Як зазначають Twigg і Martin (2015), ще донедавна проблематика старіння привертала увагу представників біомедицини та природничих наук, тоді як у гуманітарних та соціальних науках її переважно уникали [35, с. 3]. Раніше старіння розглядалося радше як філософська чи релігійна проблема, а підходи демографічних досліджень і геронтології були здебільшого статистичними та орієнтованими на широкі маси населення. Розширення кола дисциплін, що досліджують старість, пов'язане з інституційним запровадженням пенсій, що стало важливим фактором для формування категорії старості [32, с. 160]. Для гуманітарних наук старіння стало особливо важливою темою, оскільки воно представляє фундаментальний вимір людського існування та водночас маргіналізовану екзистенційну форму [31]. Гуманістичні дослідження старіння можуть сприяти формуванню того, що Vaars називає «новим мистецтвом старіння» («new art of living»), а також розширювати й урізноманітнювати соціальні уявлення про старість [14]. У цьому контексті термін «дослідження старіння» постає як об'єднувальне поняття, що сприяє міждисциплінарній співпраці фахівців із різних мовних і культурних середовищ [24, с. 17].

Сучасні наукові тенденції зумовили активний розвиток як загальної геронтології – міждисциплінарної науки про процеси старіння та старість, так і соціальної геронтології, яка досліджує ці явища у зв'язку зі зміною соціального статусу людини, її ролі в суспільній структурі та особливостей взаємодії з соціальним середовищем [11, с. 17-18]. Як багатогранна дисципліна, геронтологія вивчала не лише процеси старіння та життя людей похилого віку, а й історичні, філософські, релігійні, політичні, психологічні, антропологічні та соціологічні аспекти цього періоду життя [19]. Старість, довголіття та смерть

досліджувалися з погляду медицини та філософії. Зі становленням сучасної медицини старіння почали розглядати насамперед як медичну проблему, біологічно передбачуваний і неминучий процес [32, с. 158].

Варто також підкреслити розвиток психології старості та старіння, що зосереджується на вивченні динаміки психологічних змін у літньому віці та їхнього взаємозв'язку з біологічними процесами [11, с. 17–18]. Особливу увагу дослідники приділяють розвитку особистості на етапі пізнього онтогенезу, який належить до найактуальніших проблем сучасної геронтопсихології [10, с. 110].

Як відзначають науковці, протягом останніх десятиліть у західних країнах сформувався новий підхід до розуміння старості – як життєвого етапу, що може бути не менш емоційно насиченим і продуктивним, ніж попередні періоди [10, с. 111]. Завдяки працям дослідників у цій сфері утвердилася окрема галузь наукових досліджень – літературна геронтологія, яка як міждисциплінарна галузь досліджує художні тексти у зв'язку із закономірностями та механізмами геронтогенезу [4, с. 12]. Сучасні твори, що відображають форми старіння та образи літніх персонажів, як наголошує дослідниця, є важливими для таких досліджень, оскільки вони руйнують стереотипи ейджизму – негативного упередженого ставлення суспільства до людей похилого віку, їхнього знецінення, приниження та дискримінації.

Формування культурної геронтології як окремого напрямку дозволило проаналізувати, як культурні наративи, мистецькі практики та медіадискурс формують суспільні уявлення про старість і водночас відкривають нові можливості для її позитивної інтерпретації. Сучасні представники культурної геронтології (напр., Gullette, 2004; Higgs, Gilleard, 2015; Twigg, Martin, 2015) досліджують репрезентації старіння в історії, філософії, літературі та релігії; розглядають особистість літньої людини крізь призму культури та соціальних цінностей; описують старість як культурний феномен і водночас як літературознавчий концепт; акцентують на її розмитих межах та аналізують взаємодію різних вікових етапів. Ними просувається концепція успішного старіння як контр-наратив, що демонструє «старість без старості» [18, с. 82]. У цьому контексті термін «дослідження старіння» постає як об'єднувальне поняття, що сприяє міждисциплінарній співпраці фахівців із різних мовних і культурних середовищ [24, с. 17].

Постановка завдання. Метою статті є комплексне дослідження феномену старіння та кон-

цепту «старість» як багатовимірною явища, що охоплює біологічні, психологічні, соціальні, філософські, лінгвокультурні та правові аспекти. Завдання дослідження включають:

- 1) аналіз сучасних концептуальних підходів до визначення старості та старіння, зокрема геронтологічних і гуманітарних моделей у формуванні суспільного та культурного сприйняття старості;
- 2) дослідження соціально-правових аспектів старіння та демографічних чинників;
- 3) визначення ролі мови, культури і літератури у формуванні уявлень про старість.

Виклад основного матеріалу. Через наявність численних підходів до вивчення старіння у наукових джерелах сформувалося значне різноманіття визначень старості [8, с. 24]; водночас не існує єдиного загальноприйнятого визначення старшого віку. Старість тісно пов'язана з процесом старіння, який розпочинається з народження і триває протягом усього життя. Початок старості у кожної особи настає в різний період і залежить від низки чинників, таких як соціальні умови, спосіб життя, генетичні особливості, а також фізіологічне та психологічне дозрівання [9, с. 27].

Зазвичай, старість розглядають як завершальний етап життєвого циклу, при цьому її визначення має як індивідуальний, так і соціальний виміри. В економічній та соціальній політиці літній вік традиційно визначають з часу виходу людини з ринку праці та настання пенсійного віку, який у більшості європейських країн займає період приблизно від 60 до 67 років [33].

Сам феномен старіння можна розглядати з різних позицій, що дає змогу досягнути специфіку перебігу цього процесу як в онтологічному, так і в гносеологічному аспектах [8, с. 19]. При цьому враховуються як уявлення самих представників старшої вікової групи, так і суспільне розуміння старості, з огляду на динамічні зміни його структури та потреби.

Найбільш поширене визначення старості пов'язує її з хворобами та матеріальним неблагополуччям. Дослідники підкреслюють, що люди старшого віку переважно акцентують увагу на негативних рисах старості та обмежених можливостях уповільнення самого процесу старіння [6, с. 102].

Геронтологи аналізують старість через призму різних показників, що дає змогу виокремити її біологічні, психологічні, соціальні та функціональні аспекти [16, с. 4–5]. На думку представників цієї галузі, старість є складним біологічним феноменом, який супроводжується суттєвими психологічними змінами, що також мають соці-

альний вплив, пов'язаний із економічними та індивідуальними втратами та зменшенням автономії людини [11, с. 14]. При цьому хронологічні межі між зрілістю та старістю чітко не визначені [1]; серед очевидних проявів більшість виділяють поступове виснаження функціональних можливостей організму [10, с. 111]. Водночас старість може розглядатися і як кульмінаційний етап акумуляції життєвого досвіду та знань [11, с. 14].

У геронтопсихології, що виникла й тривалий час розвивалася у тісному зв'язку з медициною, уявлення про процес старіння формувалися здебільшого під впливом результатів природничих досліджень. Останні були зосереджені на описі відхилень і захворювань, характерних для старості, ігноруючи інші її виміри. Такий підхід сприяв закріпленню у суспільній свідомості образу старості як періоду слабкості, безпорадності та розчарувань [10, с. 111].

Сучасне розуміння старості у гуманітарних науках піднімає концепт старіння на новий рівень, надаючи йому позитивного емоційно-оцінного потенціалу та вводячи поняття «третього віку». Важливим чинником появи цієї категорії є дискурс соціальної геронтології (Featherstone та Herworth) [17]. Між образом старіння, який пропагує соціальна геронтологія, та тими, що поширюються в медіа з економічних мотивів, існує значна взаємодія, зв'язок і взаємне збагачення. Саме цей період розглядається як час продовження самореалізації особистості, її активності та творчого розвитку [5, с. 39].

Відтак, поряд із традиційним уявленням про старість як період погіршення фізичного стану, зниження активності та незворотних змін в організмі, у науковому дискурсі останніх десятиліть утвердилася концепція «успішного старіння» (Rowe та Kahn) [28]. Цей напрямок концептуалізує старість у позитивному ключі, підкреслюючи необхідність забезпечення високої якості життя людей похилого віку, що передбачає не лише відсутність захворювань, а й підтримку високого рівня фізичного та когнітивного потенціалу, а також активну участь у житті спільноти. З часу появи концепту «успішного старіння» науковці намагаються виокремити та оцінити низку чинників, які, як вважається, впливають на якість життя людей похилого віку. Йдеться, зокрема, про підтримку фізичного та когнітивного комфорту, створення умов для збереження здоров'я й активної життєдіяльності, сприяння працездатності, а також розширення можливостей для соціальної взаємодії та участі у суспільному житті [36, с. 2].

У лінгвокультурному вимірі старість розглядається як полімодальний ментальний конструкт, що інтегрує не лише поняттєві, але й асоціативно-образні та ціннісно-аксіологічні характеристики, відображаючи національно-культурний зміст явища [12, с. 231].

Феномен старості традиційно привертає увагу філософів, адже філософський дискурс дозволяє розглядати цей етап не лише «зсередини», як це роблять окремі науки, а в ширшому контексті, порівнюючи його з іншими явищами. Філософське осмислення старості пов'язане з фундаментальними питаннями життя і смерті, природи та сутності людини. Незважаючи на поширене негативне ставлення до старості, класичні філософи зазвичай відстоювали оптимістичний погляд, розглядаючи літніх людей як цінних членів суспільства та носіїв мудрості [23, с. 17].

Античні уявлення про старість аналізують на різних рівнях – емоційному, антропологічному, соціальному, етичному, естетичному та навіть космогонічному [8, с. 19]. Вчені поділяють їх на натуралістичні, для яких притаманне ототожнення душі і тіла, та метафізичні, що ставили пріоритет на душу над тілом. У Середньовіччі та епоху Відродження проблематику старіння розглядали через призму християнського вчення. Людина повинна була відмовитися від прив'язаності до земного життя, адже наближення до його завершення вважалося шляхом до зближення з Богом [8, с. 20].

В англomовному світі значний вплив на формування філософії старіння справила книга Simone de Beauvoir «The Coming of Age» («La Vieillesse», 1972), яка стала своєрідною реакцією на класичні античні студії. Авторка підкреслює, що останні роки життя часто ідеалізуються та романтизуються, водночас вона акцентує увагу на труднощах фізичного існування літніх людей, їхній соціальній ізоляції та негативному ставленні з боку суспільства [15].

Однією з найважливіших трансформацій в історії вивчення старості дослідники вважають появу поняття «третього віку» («third age») [32, с. 161]. Зміна суспільного сприйняття старості призвела до радикальної переоцінки цінностей, які з нею асоціюються. Якщо раніше старість розглядали як період фізичного виснаження та втрати здатності до самостійної діяльності, час відпочинку й спокою, позначений самотністю та емоційною ізоляцією, то сьогодні вона трактується як період дозвілля та можливостей для особистої самореалізації. До того ж, за сло-

вами представників західної філософії, сучасне суспільство вирізняється двома протилежними тенденціями. По-перше, існує явище так званого «передчасного культурного старіння», коли людей вважають старими раніше, ніж вони фізично чи біологічно старіють. По-друге, поширене прагнення залишатися молодими, що стимулює активний спосіб життя та підтримку зовнішньої молодості [14, с. 106]. Цю думку підтверджують і інші дослідники, наголошуючи, що сучасне суспільство, через віртуалізацію життя, прагне «заморожувати» старіння, підтримуючи видимість молодості та здоров'я [8, с. 22]. Уповільнення старіння залежить від багатьох соціальних чинників, до яких слід віднести стан системи медичного обслуговування, пенсійного забезпечення, соціальну взаємодію, ставлення до старості та старіння та інші [6, с. 102].

Водночас сам термін «старий» уже не відповідає новому способу життя так званих «youthful old people», тому було запроваджено слово «літній» («elderly»), яке звучить більш шанобливо та дозволяє виділити цю вікову групу серед інших верств суспільства [32, с. 163]. Збільшення тривалості життя та покращення його якості завдяки медичним технологіям, а також поява пенсій є основними чинниками, що дозволяють людям увійти у «третій вік», вважає Laslett [27].

Питання тлумачення старості у правовому та науково-теоретичному аспектах і надалі залишається актуальним, адже цей термін дедалі частіше використовується в законодавстві. Для того, щоб все ж таки зрозуміти та з'ясувати термінологічне навантаження поняття «старість», крім теоретичного розуміння, необхідно також проаналізувати походження вказаного терміна в законодавстві. [9, с. 25]. З цієї позиції, старість перестає асоціюватися виключно з непрацездатністю і стає політичною категорією з правом на соціальні гарантії [32, с. 160]. Конституційно закріплене право громадян на соціальний захист у старості та в інших випадках, передбачених законом, підкреслює важливість правового осмислення даної категорії.

Критична теорія права розглядає старіння як складне явище, у якому соціальна ідентичність тісно переплетена з тілесним досвідом. У правовій площині старість тривалий час залишалася «невидимою», що зумовлювало відсутність адекватного реагування на її особливі вразливості. Юридична невидимість старості неминуче призводить до неспроможності адекватно реагувати на специфічні моменти, пов'язані з цим періодом життя [21, с. 2]. Ототожнення старо-

сті з непрацездатністю, яке сформувалося внаслідок інституціоналізації пенсій і закріпилося в культурних уявленнях, з одного боку, закріплює стереотипні уявлення, а з іншого – сприяє визнанню старості. Пенсіонери постають уже не лише як особи, які втратили працездатність, а й як суб'єкти права, що мають визначені законом соціальні привілеї [32, с. 160].

Водночас законодавча дефініція поняття «старість» і досі відсутня, попри те що цей термін дедалі частіше використовується в нормативних актах [9, с. 23]. При цьому, у процесуальному законодавстві терміни «похилий вік» та «старість» часто вживаються як синоніми та можуть розглядатися як тотожні [9, с. 27]. Саме ця невизначеність у правовому полі створює підґрунтя для дискусій, які мають на меті вироблення цілісної та послідовної концепції старості як соціально-політичної і юридичної категорії.

Всесвітня організація охорони здоров'я, враховуючи світові демографічні зміни, зумовлені збільшенням тривалості життя, покращенням медичного обслуговування та загальної якості життя населення, оновила визначення початку старості приблизно з 60 років і виділяє такі періоди: похилий вік – 60–74 роки; старший похилий вік (літні люди) – 75–89 років; довгожителі – понад 90 років [2]. Хоча хронологічний вік і надалі залишається важливим фактором, що впливає на такі аспекти, як право на працевлаштування, доступ до медичних послуг та соціальні виплати, сьогодні сприйняття людини як «старої» значною мірою визначається її фінансовим станом, культурним середовищем, рівнем психологічного комфорту та активністю [30].

Літературознавці дедалі більше звертають увагу на процес старіння та активно впливають на розвиток геронтологічної теорії. Літературознавча геронтологія, яка сформувалася наприкінці XX ст. на основі медичної геронтології та геріатрії, стала відправною точкою для об'єднання гуманітаріїв і медиків у розвитку «досліджень віку» [3, с. 18]. У цьому контексті дослідники аналізують, як старіння описано в літературних творах, а також як воно позначається на життєвому досвіді та творчому шляху самих авторів [37, с. 299]. Літературознавці, які займаються літературною геронтологією, застосовують критичне читання текстів, щоб виявити приховані ідеології віку та одночасно показати способи їх подолання. Вони досліджують, як текст може «розкривати, підривати та змінювати» усталені уявлення про старіння [34, с. 135].

Літературна геронтологія зосереджується на відображенні геронтогенезу через поєднання індивідуальної авторської та соціально-групової картини світу певного періоду [3]. Щоб відійти від старості як проблемної категорії, дослідники наголошують на повному та детальному змалюванні життя літніх людей [34, с. 137]. Вони акцентують увагу на фізіологічних, психологічних і соціальних аспектах старіння, зокрема на фізичних змінах, збереженні автономності, враховують концепцію «успішного старіння», переосмислення життя та задоволення «третім віком», що допомагає пояснити маргіналізацію літніх людей та зміну їхнього соціального статусу [3, с. 19].

Якщо літературна геронтологія вивчає літературу через призму віку, використовуючи його як критичну перспективу, то культурна геронтологія натомість досліджує старість із соціально-наукової точки зору, враховуючи культурний контекст [34, с. 137]. Вона виходить із того, що медичні та хронологічні критерії віку не є постійними й фіксованими [35, с. 2], приділяючи особливу увагу суб'єктивності та багатству життєвого досвіду.

Існує думка, що культурна геронтологія формується не лише під впливом культурного контексту, а й завдяки наративному підходу в соціальних науках, що сприяло виникненню напряду наративної геронтології. Цей дослідницький підхід враховує наративні (оповідні) виміри у вивченні старіння. Метафора «життя як історія» може бути використана для глибшого розуміння самого процесу старіння, а також того, як цей процес може досліджуватися (Ruth and Kenyon, 1996; Kenyon and Randall, 1999) [29; 25]. Основна теза наративної геронтології полягає в тому, що люди не лише мають життєві історії – ми самі є історіями. Найважливіше питання полягає в тому, як значення відтворюється у розповідях про наше життя [26, с. 3].

Для культурного геронтолога наративи становлять особливий тип знання, який може бути досліджений різними методами, зокрема за допомогою інтерв'ю [34, с. 138]. У свою чергу, для літературознавця наратив – це не просто будь-яка розповідь, а особливе представлення низки подій оповідачем, де формальні особливості та естетичні характеристики визначально впливають на його зміст. Щоб осмислити і описати значення та сприйняття старості, літературознавці аналізують твори в контексті їх створення та вивчають багатозначність художніх наративів, включно з життєвими історіями, такими як (авто)біографії та мемуари [34, с. 139].

Висновки. Старіння та старість є багатовимірними явищами, що включають біологічні, психологічні, соціальні, філософські та правові аспекти. Найпоширеніше традиційне розуміння старості пов'язане з хворобами, погіршенням фізичного стану, втратою можливостей та зниженням активності, проте сучасні підходи соціальної геронтології та гуманітарних наук акцентують на її позитивних аспектах, зокрема на самореалізації, активності та творчому розвитку особистості. Поняття «третього віку» та концепція «успішного старіння» змінюють соціальне сприйняття старості, надаючи їй соціально-правового та культурного значення. Соціально-правові й демографічні чинники, включно з пенсійним забезпеченням і медичною підтримкою, безпосередньо впливають на якість життя та сприйняття старості в сучасному суспільстві.

Методологія літературознавчої геронтології показує, що художні тексти не лише відображають процеси старіння, а й переосмислюють життя

в старшому віці, сприяючи подоланню маргіналізації літніх людей. Інтеграція культурної та літературознавчої геронтології дозволяє розглядати старість не лише як біологічне явище, а як багатовимірний соціокультурний та суб'єктивний конструкт. Використання наративів, як життєвих історій, так і художніх текстів, дає змогу дослідникам виявляти соціальні норми, культурні стереотипи та особистісний досвід старіння.

Подальше вивчення старіння має враховувати міждисциплінарний підхід, поєднуючи медичні, соціальні, психологічні, філософські та культурні дослідження, що забезпечить більш повне розуміння цього явища. Поєднання цих підходів дозволяє аналізувати концепт «старість» не як монолітний або проблемний стан, а як динамічне явище, що інтегрує індивідуальні, соціальні та культурні аспекти життя людини. Це сприятиме створенню науково обґрунтованого аналізу старіння як мультидисциплінарного феномену, а також окресленню ключових тенденцій і їхнього впливу на сучасне суспільство.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Біологічні, психологічні та соціальні аспекти старіння людини. Сучасні методи можливого омолодження організму. *Прес-служба*. 2021. 8 жовтня. URL: <https://www.bsmu.edu.ua/news/biologichni-psyhologichni-ta-soczialni-aspekty-starinnya-lyudyny-suchasni-metody-mozhlyvogo-omolodzhennya-organizmu> (дата звернення: 03.09.2025).
2. ВООЗ революціонує поняття віку: молодість тепер до 45 років. *GreenPost*. 2025, 12 вересня. URL: <https://greenpost.ua/news/vooz-revolutsionizuye-ponyattya-viku-molodist-teper-do-45-rokiv-i86652>
3. Гайдаш А. В. До питання дефініції літературознавчої геронтології. *Літературний процес: методологія, імена, тенденції*: збірник наукових праць (філологічні науки). 2019. Вип. 13. С. 18–23. <https://doi.org/10.31861/lp2019.13>
4. Гайдаш А. В. Адаптаційна стратегія геронтогенезу у п'єсі П. Вогель «Найстаріша професія»: відлуння рейганоміки у геріатричному борделі. *Наукові праці Чорноморського державного університету імені Петра Могили комплексу «Києво-Могилянська академія»*. Сер. Філологія. Літературознавство. 2016. Т. 271. Вип. 259. С. 12–17. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Npchdufl_2016_271_259_4.
5. Голик С. В. Геронтологічний дискурс у науковому вимірі. *Сучасні дослідження з іноземної філології*, 2017. Вип. 15. С. 38–41.
6. Євдокимова І. А., Колеснікова О. В. Ставлення до старіння та старості у соціологічному вимірі. *Актуальні проблеми філософії та соціології*. 2023. Вип. 45. С. 97–103. DOI: <https://doi.org/10.32782/apfs.v045.2023.18>.
7. Калько В. В. Концепти молодість і старість в українській мові (на матеріалі паремій). *Лінгвістичні студії*: збірник наукових праць. Донецьк, 2012. Вип. 24. С. 110–114.
8. Кухта М. П., Мартинюк І. О. Проблема старіння: філософський і соціологічний підходи. *Соціальні технології: актуальні проблеми теорії та практики*. 2019. Вип. 83. С. 19–27.
9. Мазур В., Боровська І. Аналіз поняття старості у науково-практичному та теоретичному аспектах. *Методологія теорії і практики юриспруденції*. 2020. № 4. С. 23–29. DOI: <https://doi.org/10.32837/yuv.v0i4.1967>.
10. Міщиха Л. П., Коропецька О. М. Проблема старості у контексті сучасних психологічних підходів: теоретичний аналіз. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія: Психологія*. 2022. Вип. 1. С. 110–114. DOI: <https://doi.org/10.32782/psy-visnyk/2022.1.21>
11. Старість і старіння людини: методологічні засади геронтології, історичні відомості, завдання та перспективи Львів: Magnolia, 2023. С. 14–109.
12. Токарева Н., Коллі-Шамне А. Кроскультурні особливості репрезентації концепту «старість» у мовній картині сучасного світу. *Psycholinguistics*. 2021. Т. 30, № 1. С. 224–248. DOI: [10.31470/2309-1797-2021-29-1-224-248](https://doi.org/10.31470/2309-1797-2021-29-1-224-248)
13. Федчишин Н. О., Єлагіна Н. І., Shevchuk O. O., Маковська О. А. Старість як педагогічна проблема. *Медична освіта*. 2021. № 3. С. 129–133. DOI: <https://doi.org/10.11603/m.2414-5998.2021.3.12612>.
14. Baars J. Philosophy of Aging, Time, and Finitude. In: Cole T. R., Ray R., Kastenbaum R. (eds.). *A Guide to Humanistic Studies in Aging*. Baltimore : Johns Hopkins University Press, 2010. P. 105–120.

15. Beauvoir S. de. *The Coming of Age*. 1970. Translated by P. O'Brian. New York : W. W. Norton, 1996.
16. Birren J., Renner J. Research on the Psychology of Aging; Principles and Experimentation. In: Birren J., Shaie W. (eds.). *Handbook of the Psychology of Aging*. New York : Von Nostrand Reinhold Company, 1977. P. 3–38.
17. Featherstone M., Hepworth M. Images of positive aging: a case study of Retirement Choice magazine. In: Featherstone M., Wernick A. (eds.). *Images of aging: cultural representations of later life*. London : Routledge, 1995. P. 29–48.
18. Gilleard C. Old age in Ancient Greece: Narratives of desire, narratives of disgust. *Journal of Aging Studies*. 2007. Vol. 21, No. 1. P. 81–92.
19. Girolimon M. What is gerontology: the study of aging. 2024. URL: <https://www.snhu.edu/about-us/newsroom/health/what-is-gerontology>.
20. Gullette M. M. *Aged by culture*. Chicago: University of Chicago Press, 2004.
21. Hall M. I. 'Old Age' (Or Do We Need a Critical Theory of Law and Aging?). *Windsor Review of Legal and Social Issues*. 2014. Vol. 35. 13 p. URL: <https://ssrn.com/abstract=2488316>.
22. Higgs P., Gilleard C. *Rethinking Old Age: Theorising the Fourth Age*. Basingstoke : Palgrave, 2015.
23. Holyk S. V. Old age in the discourse of philosophy. *Development of philology and linguistics at the modern historical period*. Lviv-Torun : Liha-Pres, 2014. Vol. 54. Iss. 3. P. 16 -35.
24. Katz S. What is Age Studies? Age, Culture, Humanities. *An Interdisciplinary Journal*. 2014. Vol. 1. P. 17–23. URL: <https://ageculturehumanities.org/WP/what-is-age-studies>.
25. Kenyon G. M., Randall W. (1999). Introduction: narrative gerontology. *Journal of Aging Studies*, 1999. Iss. 13. P. 1–5.
26. Kenyon G. Narrative Gerontology. *The Encyclopedia of Adulthood and Aging*, 2015. P. 1–4.
27. Laslett P. A fresh map of life: the emergence of the third age. Cambridge : Harvard University Press, 1991.
28. Rowe J. W., Kahn R. L. Successful aging. *Gerontologist*. 1997. Vol. 37, No. 4. P. 433–440. <https://doi.org/10.1093/geront/37.4.433>.
29. Ruth J.-E., Kenyon G. M. Introduction: special issue on ageing, biography and practice. *Ageing Societies*, 1996. Iss. 16. P. 653–657.
30. Salvador V. The socio-discursive construction of old age: Genres, images, and conflicts. In: Salvador V., Sampietro A. (eds.). *Understanding the discourse of aging: A multifaceted perspective*. Cambridge Scholars Publishing, 2020. P. 9–27.
31. SAMKUL Research Project. (2016–2021). *An interdisciplinary approach to the ageing self*. University of Bergen. URL: <https://www.uib.no/en/project/ageing/102187/interdisciplinary-approach-ageing-self>
32. Silva, L. R. F. From old age to third age: the historical course of the identities linked to the process of ageing. *História, Ciências, Saúde*. Manguinhos, Rio de Janeiro, 2008. v.15, n.1, Jan.-Mar. URL: <http://www.scielo.br>.
33. Sowa-Kofta A., Marcinkowska I., Ruzik-Sierdzińska A., Mackevičiūtė R. Ageing policies – access to services in different Member States (PE 662.940). Policy Department for Economic, Scientific and Quality of Life Policies, Directorate-General for Internal Policies, 2021. URL: [https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662940/IPOL_STU\(2021\)662940_EN.pdf](https://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/STUD/2021/662940/IPOL_STU(2021)662940_EN.pdf).
34. Swinnen A. Examining Personal and Cultural Narratives of Aging: Literary Gerontology Revisited. In: Bijsterveld, K., Swinnen, A. (eds) *Interdisciplinarity in the Scholarly Life Cycle*. Palgrave Macmillan, Cham, 2023. P. 135–152. https://doi.org/10.1007/978-3-031-11108-2_8
35. Twigg J., Martin W. The Field of Cultural Gerontology: an Introduction. In: Twigg J., Wendy M. (eds.). *Routledge Handbook of Cultural Gerontology*. London : Routledge, 2015. P. 1–15.
36. Waddell C., Van Doorn G., Power G., Statham D. From Successful Ageing to Ageing Well: A Narrative Review. *The Gerontologist*. 2025. Vol. 65, Issue 1. Article gnae109. <https://doi.org/10.1093/geront/gnae109>.
37. Wyatt-Brown A.M. The coming of age of literary gerontology. *Journal of Aging Studies*. 1990. Vol. 4. Iss. 3. P. 299–315. [https://doi.org/10.1016/0890-4065\(90\)90029-8](https://doi.org/10.1016/0890-4065(90)90029-8).

Дата першого надходження рукопису до видання: 23.09.2025
 Дата прийнятого до друку рукопису після рецензування: 30.10.2025
 Дата публікації: 28.11.2025